

6. Ihmisen ja luonnon liittolaisuus

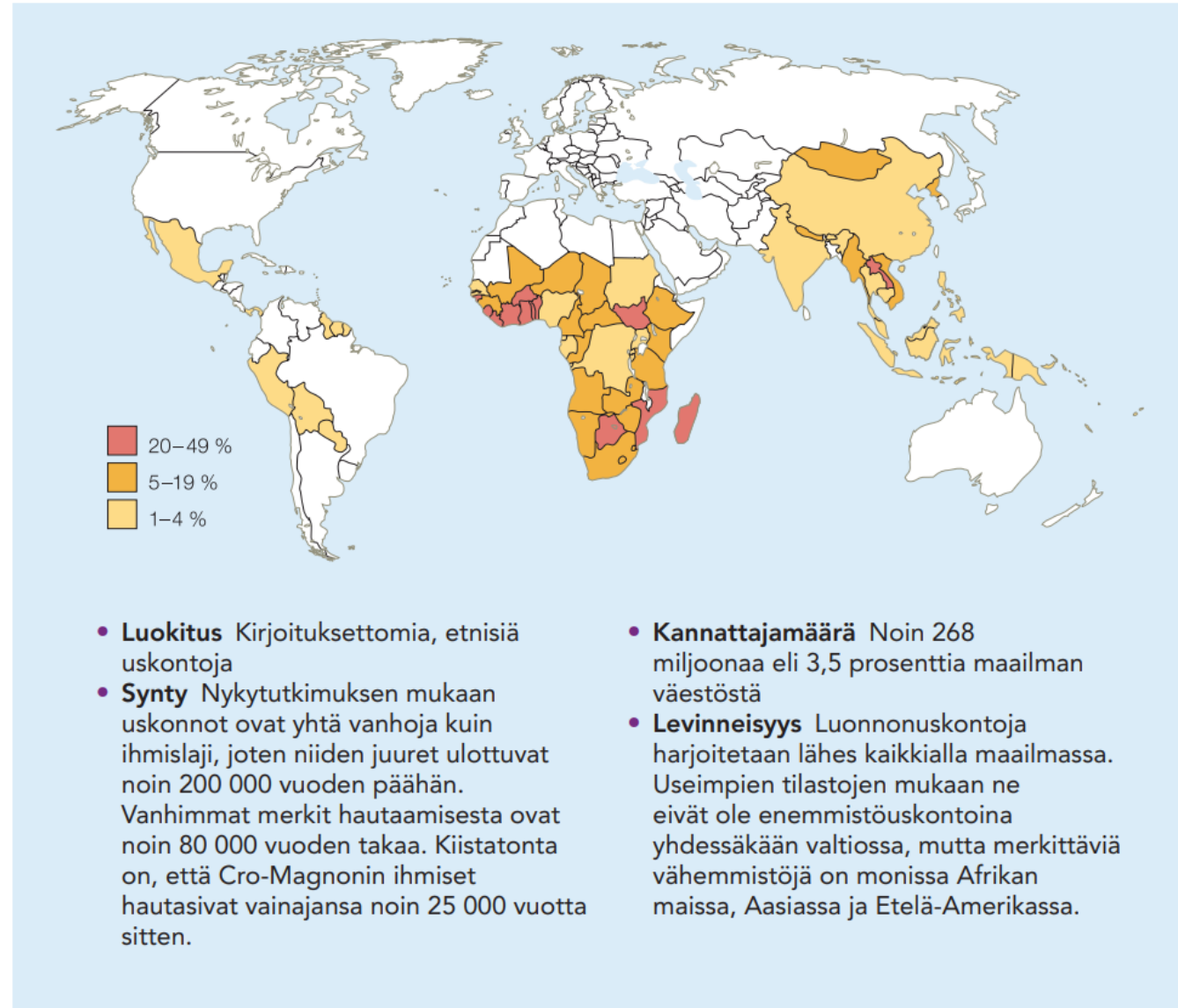
Ydinsisällöt

Luonnonuskonnot maailmanuskontoina

- ihmiskunnan varhaisimpia uskontoja
- ilmentävät ihmisten läheistä riippuvuutta luonnosta
- harjoitetaan eri puolilla maailmaa
- keskenään hyvinkin erilaisia
- Monet luonnonuskontojen harjoittajat kuuluvat alkuperäiskansoihin, joilla tarkoitetaan jonkin alueen alkuperäistä väestöä, joka on joutunut valloituksen kohteeksi ja jäänyt vähemmistöön.
  - esimerkiksi saamelaiset tai aboriginaalit
- Alkuperäiskansojen edustajia on nykyään noin 476 miljoonaa.

LUONNONUSKONNOT

Yhteys luontoon, rituaalit ja perinteen siirto

- Luonnonuskontoihin liittyvät rituaalit ovat joillakin alueilla pysyneet yhteiskunnallisten muutostenkin keskellä.
- Niillä on muiden uskontojen vaikutuksesta huolimatta yhä paikkansa elämänvaiheisiin liittyvissä riiteissä.
- Monet alkuperäiskansat ovat perinteisesti olleet metsästäjä-keräilijöitä. Siksi ne ovat olleet hyvin riippuvaisia luontaisesta elinympäristöstään.
- Uskonnolliset käsitykset juontuvat tavallisesti metsästyksestä, keräilystä ja muiden paikallisten elinkeinojen harjoittamisesta.

Yhteys luontoon, rituaalit ja perinteen siirto

- Monet metsästäjäkansat uskovat polveutuvansa jonkin eläinlajin ja ihmisen liitosta.
- Ihmisen ja luonnon välinen yhteys näkyy myös alkuperäiskansojen myyteissä, joissa kerrotaan siitä, miten kaikki on saanut alkunsa.
  - Esimerkiksi aboriginaalien uniaika.
- Suuriin riistaeläimiin on liitetty uskonnollisia käsityksiä ja tapoja, esimerkiksi karhukultti ja biisonit.
  - Ihmisryhmän erityissuhdetta tiettyyn eläimeen, kasviin tai luonnonesineeseen, kutsutaan **totemismiksi**.

Esivanhempien kunnioitus

- yhteisöllä on tärkeä rooli (vrt. termi **heimouskonto**)
- Suvun vanhimmat ovat arvostettuja auktoriteetteja.
- Vainajille osoitettu arvostus on luonnollinen jatke vanhinten kunnioitukselle.

Esivanhempien kunnioitus

- Kuoleman jälkeen ihmisestä voi tulla esivanhempi, joka elää kuolleiden maailmassa, mutta on silti edelleen arvostettu osa yhteisöä.
  - Vainajauskosta käytetään nimitystä **manismi**.
  - Vainajahenget jatkavat osallistumistaan sukulaistensa elämään.
  - He voivat myös jälleensyntyä suvun tulevilla jälkeläisillä.
  - Vainajahengille tarjotaan lahjoina ruokaa ja juomia.
  - Vainajahenkiä varten saatetaan pystyttää henkien taloja tai pyhäkköjä kodin läheisyyteen.

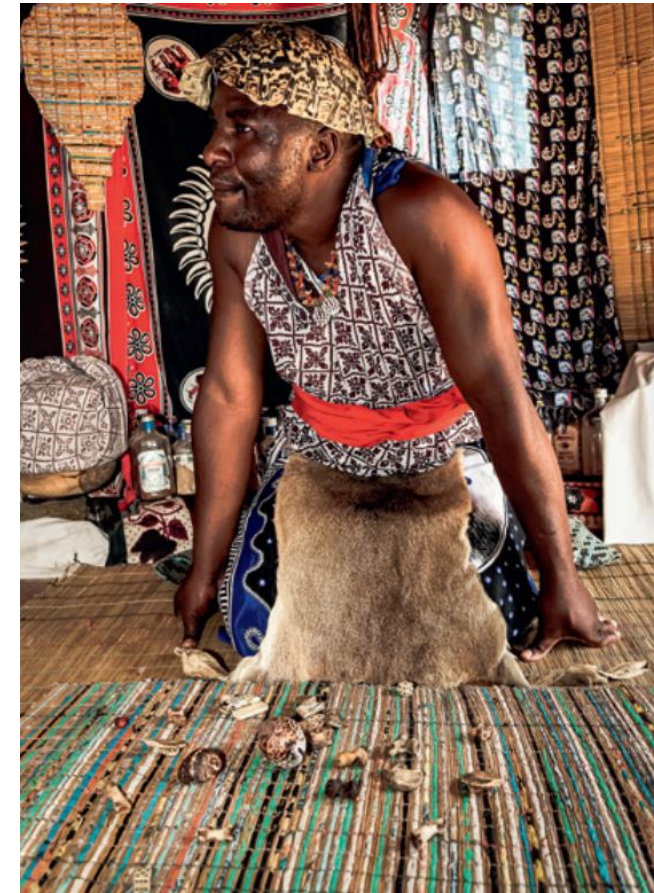
Henget ja yliluonnolliset olennot

- Uskoa erilaisissa olioissa, esineissä ja luonnonilmiöissä vaikuttaviin henkiolentoihin nimitetään **animismiksi**, joka merkitsee sielullistamista.
- Henkiolentoja kunnioitetaan ja pelätään
- voivat tuoda yhteisölle onnea mutta aiheuttaa myös vahinkoa
- **Haltijat** ovat tietyn paikan yliluonnollisia asukkaita ja elollisten olentojen suojelijoita, jotka elävät näkymättömässä ympäristössä mutta voivat näyttäytyä ihmiselle.
  - esimerkiksi Ahti vetten haltija
- Näkymätöntä persoonatonta voimaa tai ”väkeä”, jonka uskotaan kuuluvan esineille, tapahtumille tai poikkeuksellisille ihmisille, nimitetään termillä **mana**.
  - Usein hyvän terveyden, pitkän elämän tai menestyksen katsotaan riippuvan manan oikeanlaisesta käytöstä.

Tietäjät ja parantajat

- Luonnonuskontoja harjoittavissa yhteisöissä toimii perinteen erikoistuntijoita, **tietäjiä** ja **parantajia**
- kunnioitetaan heidän viisautensa vuoksi
- hallitsevat yhteisönsä tärkeimmät myytit ja riitit
- pystyvät olemaan yhteydessä henkiin → yhteisön hyvinvointi, ongelmien ratkominen
- Ihmisten ja henkien välittäjänä toimiminen on tärkeää, sillä luonnonuskonnoissa ei tehdä eroa uskonnon ja muun elämän välillä.

Tietäjät ja parantajat

- Pohjoisten kansojen tietäjää ja parantajaa kutsutaan **šamaaniksi**.
- Henkilö ei voi itse päättää šamaaniksi ryhtymisestään
- Henget antavat jollekulle poikkeuksellisen kyvyn
  - voi kulkea perintönä suvussa
- Šamaania tarvitaan esimerkiksi silloin, kun ihminen sairastuu
  - sielu on joutunut vainajien vangiksi
  - Šamaanin tehtävä on mennä tuonpuoleiseen hakemaan sielu takaisin
- Šamaanilta haetaan apua myös toimeentuloa, tulevaisuutta, metsästysonnea ja kohtaloa koskeviin kysymyksiin.
- Afrikkalaisessa kulttuurissa yhteisön tärkeimpiä henkilöitä ovat parantajat, tietäjät ja noidat.

7. Luonnonuskonnot nykyään

Ydinsisällöt

Alkuperäiskansojen taistelu

- Luonnonuskonnot elävät usein kansanomaisina tapoina ja uskomuksina rinnakkain muiden uskontojen kanssa.
- Alkuperäiskansoja on historiassa kohdeltu kaltoin
  - Valloittajat ja uudisasukkaat ovat ottaneet voimakeinoin haltuunsa niiden asuttamia alueita ja luonnonvaroja.
- 1900-luvun jälkipuoliskolla monet alkuperäiskansat ryhtyivät taistelemaan aktiivisesti oikeuksiensa ja perinteensä puolesta.
- Tieto vanhoista uskonnollisista perinteistä on monelta osin hävinnyt

Voodoo

- Yksi tärkeimmistä nykyisin vaikuttavista kirjoituksettomista uskontoperinteistä koostuu **voodoo**-sukuisista uskonnoista.
- Voodooon juuret ovat Länsi-Afrikassa Beninin, Togon ja Nigerian alueen jorubauskonnossa.
- ei ole minkään tietyn alkuperäiskansan tai alueen perinnettä
- levinnyt eri maanosiin ja saanut erilaisia paikallisia muotoja.
  - Esimerkiksi orjakaupan myötä voodoo-sukuiset uskonnot siirtyivät Väli- ja Etelä-Amerikkaan.
- Voodoo tarkoittaa jumalaa tai henkeä.

Voodoo

- Noin 70 miljoonan ihmisen arvioidaan harjoittavan voodoo-sukuisia uskontoja joko pääuskontonaan tai rinnan muiden uskontojen kanssa.

Voodoo

- Voodoo-sukuisissa uskonnoissa uskotaan, että jumalat ja henget toimivat aktiivisesti tämän puoleisessa maailmassa päättämällä sekä yhteisöjen että yksilöiden kohtalosta.
  - Päätöksiin voidaan vaikuttaa antamalla lahjoja, uhraamalla tai tekemällä lupauksia
- Papeilla on keskeinen rooli jumalten ja ihmisten välittäjinä.
- Voodooon näkyvin ulkoinen merkki ovat **fetissit**, joiden avulla ollaan yhteydessä henkimaailmaan.
  - esim. toteemipaaluja, patsaita, luita, kalloja, sarvia, sulkia, kiviä...
- Jumalille järjestetään myös seremonioita ja jopa suuria festivaaleja. Rummutuksella ja tanssilla pyritään pääsemään **transsiin**, jossa jumalan uskotaan asettuvan ihmisen ruumiiseen.

Voodoo

- Puhdistaminen ja parantaminen on tärkeää
- Voodoo-nukkejen avulla pyritään vaikuttamaan nuken kuvaamaan henkilöön joko hyvässä tai pahassa.
  - Nukkeeseen kiinnitetään jotain toiselle ihmiselle kuuluvaa, kuten hiuksia.
  - Nuken tekijän on kuitenkin tunnettava tarkoitukseen sopivat oikeat henget, joiden avulla hän pyrkii vaikuttamaan toiseen ihmiseen, jotta nukke toimisi.

Luonnonuskontojen nousu

- Uudenlainen kiinnostus esikristillisiä uskonnollisia perinteitä kohtaan heräsi 1900-luvun jälkipuoliskolla.
  - Luonnonuskontojen uusi nousu kertoo tyytymättömyydestä maailman ekologiseen, henkiseen ja aineelliseen tilaan.

Luonnonuskontojen nousu

- **Uuspakanuus** on Euroopassa ja Yhdysvalloissa 1950-luvun jälkeen nopeasti kehittynyt uskonnollinen virtaus, jonka piiriin kuuluu lukuisia liikkeitä.
  - **Uusnoituus** eli **wicca** katsoo edustavansa nykypäiviin asti salaa harjoitettua esikristillistä eurooppalaista luonnonuskontoa.
  - **Druidismi** pyrkii elvyttämään kelttiläistä perinnettä.
  - Aasainusko saa innoituksensa germaanien ja skandinaavien mytologiasta. Aasat ovat viikinkimytologian jumalia.
  - Uusšamanismissa vaikutteet on haettu eri maanosien šamanistisista rituaaleista.
- Useimmille uuspakanuuden kannattajille eri suuntaukset edustavat vain monia polkuja, jotka vievät yhteiseen päämäärään.
  - Uuspakanat eivät usko, että jokin yksittäinen uskomusjärjestelmä voisi edustaa koko totuutta.

Luonnonuskontojen nousu

- Kaikilla uuspakanuuden suuntauksilla on joitakin yhteisiä peruskäsityksiä:
  - rakkaus ja sukulaisuuden tunne luontoa kohtaan
  - maa on henkinen koti → eivät etsi pakotietä, pelastusta tai valaistumista
  - pyhyys on arjessa ja luonnossa
  - Positiivinen moraalikäsitys: jokainen toimii halujensa mukaan, kunhan ei vahingoita muita.
  - Seksuaalinen vapaus on tärkeää. Seksuaalisuus voi myös olla osa uskonnon harjoittamista.
  - Uuspakanat korostavat jumalattaren palvontaa miespuolisen jumalan rinnalla. Lisäksi on ryhmiä, jotka palvovat erityisesti jumalatarta.

Alkuperäiskansat perinteen ja talouden ristipaineessa

- Luonnonuskontojen tärkein eettinen opetus on luonnon kunnioittaminen
- pohjautuu ymmärrykseen siitä, että ihminen on osa luontoa
  - Tuhoamalla luontoa ihminen tuhoaa myös ihmiskuntaa.
- Jatkuvaa kiistaa aiheuttaa kuitenkin kysymys siitä, kenelle luonto ja varsinkin tietyt luonnonvarat kuuluvat.

